

*Srečanje skupine Javno zdravje v medsektorskih politikah na temo aktivnega in zdravega staranja
Marec, 2023*

ZDRAVJE, KULTURA IN UMETNOST

Zbornik prispevkov s srečanja

Ljubljana, 2023

Strokovno srečanje
“Zdravje, kultura in umetnost”
Zbornik prispevkov s srečanja

Kraj in čas dogodka:	Spletno srečanje, 9. marec 2023
Urednice:	Andreja Mezinec, Monika Robnik Levart in Mojca Gabrijelčič Blenkuš
Jezikovni pregled:	Nacionalni projekt Kulturni bazar in Mihaela Törnär
Izdajatelj:	Nacionalni inštitut za javno zdravje Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Kraj in leto izdaje:	Ljubljana, 2023
Elektronska izdaja:	
Spletna stran:	https://nijz.si/

Za vsebino posameznega prispevka so odgovorni njegovi avtorji.

Zaščita dokumenta © 2023 NIJZ

Vse pravice pridržane. Reprodukcijska po delih ali v celoti na kakršenkoli način in v kateremkoli mediju ni dovoljena brez pisnega dovoljenja avtorja. Kršitve se sankcionirajo v skladu z avtorsko pravno in kazensko zakonodajo.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 172480515
ISBN 978-961-7211-15-3 (PDF)

KAZALO

UVOD.....	1
NAMEN SREČANJA.....	3
POVZETKI PRISPEVKOV S SREČANJA.....	4
Skrb za povezovanje kulture, umetnosti in zdravja.....	4
Dobrodošli v knjižnici.....	9
Nacionalni mesec skupnega branja 2023.....	16
Kino za vse generacije.....	19
Na krilih dediščine –dnevi evropske kulturne dediščine (DEKD) in Teden kulturne dediščine (TDK)	22
NAJAVA AKCIJE POKLONI ČAS POLEPŠAJ DAN.....	23
ZAKLJUČEK.....	29
PRILOGE.....	31
Koristne povezave.....	31
Ostale informacije.....	33
Vseslovenska akcija Pokloni čas, polepšaj dan.....	33
Vsaka generacija ima svoj pomen, je enako potrebna in dragocena.....	35
Seznam slik.....	36

ZAHVALA

Zavedanje, da le skupaj lahko naredimo več, je izrednega pomena, zato se člani skupine Javno zdravje v medsektorskih politikah (JZvMSP) na temo aktivnega in zdravega staranja (AZS) vsem skupaj najlepše zahvaljujemo.

Skupaj z vami smo postavili nov kamenček v mozaik aktivnega in zdravega staranja, tokrat na področju zdravja, kulture in umetnosti.

UVOD

Pripravile: Andreja Mezinec, Monika Robnik Levart in Mojca Gabrijelčič Blenkuš; Nacionalni inštitut za javno zdravje

Slovenija se, kot vse ostale države v Evropi, neizbežno srečuje z intenzivnimi demografskimi spremembami, staranjem prebivalstva in posledično z dolgoživo družbo. Delež prebivalstva, starega 65 let in več, bo leta 2061 predvidoma znašal 31 % (v primerjavi z 21 % leta 2021). Spreminjajo se tudi deleži posameznih generacij, kar vse bolj spreminja tudi razmerja in odnose med njimi¹.

Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje (NIJZ) se zavedamo hitrih demografskih sprememb, staranja prebivalstva in dolgožive družbe. Poslanstvo NIJZ je prispevati k boljšemu zdravju in večji blaginji vseh skupin prebivalcev Slovenije. Svoje naloge pa kljub velikim prizadevanjem ne moremo opraviti zgolj s podporo zdravstva. Potreben je trajnosten pristop s podporo različnih sektorjev za izboljšanje zdravstvenih rezultatov, ki spodbuja interdisciplinarna in medsektorska sodelovanja za zdravje tako na nacionalni, regionalni kot tudi na lokalni ravni.

Potrebo po vedenjskih in kulturnih spoznanjih, *angl.* Behavioural and Cultural Insights (BCI), pri preprečevanju bolezni, promociji zdravja in premagovanju neenakosti na področju zdravja, bi bilo težko pretirano poudariti. Področje BCI pa še nikoli prej ni bilo bolj pomembno za javno zdravje, dobro počutje in socialno-ekonomsko blaginjo, kot je sedaj. Lep primer je bilo splošno priznanje ključne vloge (BCI-ja) pri preprečevanju, obvladovanju in upravljanju ter blaženju zdravstvenih in družbenih posledic pandemije covid-19².

NIJZ skuša na spremembe dolgožive družbe opozarjati preko različnih področjih, tako z rednim delom kot s projekti. Skupina Javno zdravje v medsektorskih politikah (JZvMSP) na temo Aktivnega in zdravega staranja (AZS) že od leta 2014 (v taki sestavi) skuša podpreti Strategijo dolgožive družbe, ki jo je Slovenija sprejela leta 2017. Zaveda se presečnosti teme staranja. V preteklem letu je bila izdana publikacija Prehrana starejših, ki je nastala v sklopu 3. rednega sestanka skupine JZvMSP na temo staranja³. Publikacija, ki je pred vami, je plod 2. rednega sestanka skupine v letu 2023 in je povod za

¹ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11124>

² https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/regional-committee-meeting-reports/rc72/nsa-statements/joint-statement-eupha-eurohealthnet-other-nonstate-actors-agenda-item-4.pdf?sfvrsn=50a2e39c_1&download=true

³ <http://staranje.si/aktualno/pravilno-prehranjevanje-starejsih-odraslih-zbornik-prispevkov-3-redega-srecanja-skupine>

vseslovensko akcijo »Pokloni čas, polepšaj dan«, ki jo je NIJZ skupaj s partnerji najavil 29. aprila 2023 v okviru evropskega dne medgeneracijske solidarnosti in se je odvijala v Nacionalnem mesecu skupnega branja 2023.

S publikacijo, ki je pred vami, želimo bralce pritegniti h kreativnemu razmišljanju vključevanja področij zdravja, kulture in umetnosti v svoje strokovne prakse. S prispevki ne ponujamo vseh odgovorov, prepričani pa smo, da smo kot skupina JZvMSP na področju staranja odprli marsikatero temo, ki bo na sporedu na kakšni prihodnji konferenci.

NAMEN SREČANJA

Pripravili: Andreja Mezinec, Monika Robnik Levart; Nacionalni inštitut za javno zdravje

Na pobudo gospe Helene Pavlič z NIJZ, OE Ravne na Koroškem, da bi aktivnosti v okviru mednarodnega dne starejših v letu 2023 poenotili, se je rodila ideja o podarjeni knjigi starejši osebi. Ker smo se zavedali, da potrebujemo širše mnenje, smo 22. februarja 2023 sklicali 1. medsektorsko srečanje na temo obeležitve mednarodnega dne starejših.

Na srečanje smo poleg sodelavcev NIJZ (vključno z nacionalnimi mrežami) povabili različne sektorje, med drugim: Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za solidarno prihodnost, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, , Mestno knjižnico Kranj, Andragoški center Slovenije, Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, Slovenska sekcija IBBY in Združenje splošnih knjižnic. Na sestanku so bili podani predlogi še o vključitvi še Sektorja za izobraževanje odraslih na Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje, Univerze za 3. življenjsko obdobje, Zvezo društev upokojencev Slovenije (kot uporabnike) ter Javno agencijo za knjigo. Slednji so se v kasnejši fazi tudi pridružili.

Na sestanku se je med drugimi idejami porodil predlog, da se sodelavcem skupine JZvMSP na področju staranja predstavi področje, ki temelji na zdravju, kulturi in umetnosti.

Prav povezovanje, sodelovanje, izmenjava mnenj, izkušenj in dobrih praks so ključ do premikov, tudi na področju zdravja, umetnosti in kulture. Do realizacije sestanka je prišlo 9. marca 2023 in je služil kot podlaga za slednjo publikacijo.

V nadaljevanju so predstavljeni povzetki vsebinskega dela predavanj s srečanja ter predstavljajo izzive na področju umetnosti, kulture in zdravja.

POVZETKI PRISPEVKOV S SREČANJA

Skrb za povezovanje kulture, umetnosti in zdravja

Pripravila: mag. Nataša Bucik, dipl. psih.; nacionalna koordinatorka za kulturno-umetnostno vzgojo na Ministrstvu za kulturo

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) na podlagi pregleda številnih študij⁴ poudarja pomembno vlogo umetnosti in kulture pri preventivi in promociji zdravja in dobrega počutja ter obvladovanju in zdravljenju bolezni vso življenjsko dobo. Raziskave kažejo, da ljudje, ki se aktivno ukvarjajo s kulturo in umetnostjo, dajejo večjo pozornost zdravemu načinu življenja, bolj skrbijo za zdravo prehrano in fizično aktivnost, ne glede na njihov socialno-ekonomski položaj oziroma socialni kapital (glej WHO, 2019: str. 15). Številni primeri dobrih praks v evropskem in širšem mednarodnem prostoru kažejo, da lahko s kulturnimi vsebinami, ki promovirajo zdravo življenje, spodbujamo različne ciljne skupine k skrbi za zdravje (duševno in fizično), z vključevanjem v kulturne dejavnosti pa krepimo zdrav življenjski slog, podpiramo socialno vključenost in socializacijo, pomagamo pri zmanjševanju stigem ter vključevanju marginaliziranih posameznikov. SZO zato priporoča oblikovanje skupnih politik kulturnega, zdravstvenega, izobraževalnega in socialnega resorja.

Kulturno-umetnostna vzgoja omogoča celovit in vključujoč pristop

Mednarodne raziskave, poročila in drugi EU dokumenti na področju kulturno-umetnostne vzgoje kot vseživljenjske dimenzije kažejo, kako pomembna je za celostni razvoj posameznika. Ob stiku z različnimi kulturno-umetnostnimi vsebinami in dejavnostmi se posameznik srečuje in sooča z različnimi svetovi in raznovrstnimi temami ter lahko zaradi tega bolje razume sebe in druge. Umetniška vsebina ali izkušnja, ki je otroku, mladostniku ali odraslemu (tudi starejšemu odraslemu) ustrezno ponujena, spodbuja njegove čutne, spoznavne, čustvene in motivacijske plati osebnosti. Poleg umetniške izkušnje same (uživanja v lepem, spodbujanja domišljije in ustvarjalnosti) mu te vsebine odpirajo še druge nove izkušnje – »vstopijo« v svet, ki ga morda sami ne bi oz. ne bodo nikoli doživeli, »kličejo« po vživljanju v svet drugega (empatija) ter jih nagovarjajo k razmisleku o lastnih izkušnjah in občutjih (refleksija). Umetnost nam omogoča, da si ustvarimo svoj, kritičen pogled na svet. Skozi umetnost svet spoznavamo in se tudi odzivamo z različnimi »jeziki«: besedo, sliko, gibom, zvokom, ritmom ..., kar je pomembno za učinkovito komuniciranje v vsakdanjem življenju.

⁴ Fancourt, D. in Finn, S. (2019) *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?*; WHO: Health evidence network synthesis report 67.

Skladno z UNESCO⁵ in nacionalnimi smernicami za kulturno-umetnostno vzgojo⁶ Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje v sodelovanju s kulturnimi ustanovami in kulturnimi ustvarjalci ter vzgojno-izobraževalnimi zavodi skrbimo za načrten razvoj kulturno-umetnostne vzgoje na nacionalni ravni⁷. Poudarek dajemo razvoju vseživljenjske ključne kompetence *kulturna zavest in izražanje* (spodbujanje ustvarjalnosti, vzgoja o umetnosti/z umetnostjo), vse bolj pa skrbimo tudi za približevanje različnih vsebin in tematik *skozi umetnost* (zdravstvene, okoljske teme ...) ter z vključevanjem v ustvarjalne dejavnosti krepimo socialne in komunikacijske kompetence.

Kulturni bazar – nacionalno stičišče kulturno-umetnostne vzgoje

Z nacionalnim medresorskim projektom *Kulturni bazar*, katerega nosilci smo Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, se že od leta 2012 pri različnih dejavnostih povezujemo tudi z drugimi resorji. V okviru nacionalnih strokovnih usposabljanj, ki so široko dostopna vsem, ki jih zanimata kultura in umetnost (brezplačna so za vse udeležence), strokovni in širši javnosti predstavljamo bogato in kakovostno ponudbo kulturnih ustanov z vseh področij umetnosti ter jih ozaveščamo o pomenu kulture in umetnosti za posameznika in družbo kot celoto. Kulturno-umetnostna vzgoja je področje na presečišču kulturnega in vzgojno-izobraževalnega resorja, ki se z vsebinami, projekti, programi in dejavnostmi umešča v vsa področja ter vse vidike našega delovanja in bivanja (vseživljenjska dimenzija), zato skrbimo za medresorsko sodelovanje in povezovanje na nacionalni (odgovornost različnih vladnih resorjev: kultura, izobraževanje, zdravje, mladina, sociala, turizem, šport ...) in lokalni ravni.

Portal www.kulturnibazar.si s svojimi vsebinami omogoča strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, kulturi, pa tudi širši strokovni javnosti, načrtovanje kulturnih dejavnosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih, večgeneracijskih, mladinskih centrih ipd. Portal je koristen vodnik za vse, ki jih kultura in umetnost zanimata ter iščejo zamisli za kulturno-umetniško udejstvovanje (kakovostno in ustvarjalno preživljanje prostega časa, neformalno učenje ...).

⁵Road map for arts education, UNESCO, 2006 in *Seul Agenda: Goals for the Development of Arts Education*, UNESCO, 2010: dostopno na https://kulturnibazar.si/gradiva/?fwp_gradiva_tip=strateski-dokumenti&fwp_gradiva_podrocja=vsa-podrocja.

⁶ Nacionalne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2009: dostopno na: https://kulturnibazar.si/gradiva/?fwp_gradiva_tip=strateski-dokumenti&fwp_gradiva_podrocja=vsa-podrocja.

⁷ Več o tem na: <https://www.gov.si/teme/kulturno-umetnostna-vzgoja/>.

Kultura na recept

Po zgledu dobrih praks v več evropskih državah⁸, skladno s priporočili SZO⁹ ter z *Resolucijo sveta o delovnem načrtu EU za kulturo za obdobje 2023–2026*¹⁰, si na Ministrstvu za kulturo prizadevamo, da bi v prihodnjih letih tudi v Sloveniji v tesnem sodelovanju z drugimi resorji (zdravje, družina, sociala, delo, mladina, izobraževanje ...) poskusno vzpostavili **kulturo na recept** (v angl. *culture on prescription*) kot pomemben del spodbujanja oziroma programa socialnega predpisovanja (v angl. *social prescribing*). V zadnjem obdobju različna strokovna srečanja, posveti, pilotna sodelovanja ter tudi sodelovanja pri oblikovanju nacionalnih politik na področju kulture in zdravja z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje in Ministrstvom za zdravje kažejo, da strokovna javnost na področju zdravja v Sloveniji vse bolj prepoznava pomembno vlogo tesnejšega povezovanja kulture, umetnosti in zdravja.

Kulturno-umetnostna vzgoja za odrasle

V okviru Kulturnega bazarja si v sodelovanju s kulturnimi ustanovami in Andragoškim centrom Slovenije prizadevamo za boljše informiranje o kakovostni ponudbi kulturno-umetniških dejavnosti za odrasle (tudi starejše odrasle). Kulturne ustanove po vsej Sloveniji že sedaj ponujajo kakovostne kulturne dejavnosti za vse generacije ter prispevajo k razvoju kulturne zavesti in izražanja (ter s tem tudi drugih temeljnih kompetenc). Velik del kulturne ponudbe (predstave, razstave, koncerti ...) je namenjen vsem, tudi ciljni skupini starejših, to je starejših zaposlenih in starejših, ki niso delovno aktivni. Raziskave na področju zdravja in dobrega počutja kažejo, da ukvarjanje z umetnostjo in kulturo

⁸ Arts on Prescription, Anglija (VB): *Arts on Prescription (2010)*:

https://www.researchgate.net/publication/49735795_Arts_on_Prescription_A_review_of_practice_in_the_UK

Arts on prescription in Scandinavia: dostopno:

https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27852837https://www.researchgate.net/publication/310466609_Arts_on_prescription_in_Scandinavia_A_review_of_current_practice_and_future_possibilities

Culture on prescription Europe – COPE: Erasmus + program (2022–2024) vključuje šest EU držav: Nemčijo, Irsko, Nizozemsko, Belgijo, Portugalsko in Romunijo.

⁹ World Health Organization (2022). *A toolkit on how to implement social prescribing*. Dostopno:

<https://www.who.int/publications/i/item/9789290619765>

¹⁰ *Resolucija sveta o delovnem načrtu EU za kulturo za obdobje 2023–2026*. Dostopno: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022G1207\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022G1207(01)):

Prednostno področje: Kultura za ljudi: krepitev kulturnega udejstvovanja in vloge kulture v družbi

Udejstvovanje v kulturi in kulturni dediščini, ustvarjalnosti in umetnosti pozitivno vpliva na ljudi vseh starosti in iz vseh okolij; izboljšuje kakovost življenja ljudi ter zdravje in splošno dobro počutje posameznikov in skupnosti.

Ukrep: Kultura in zdravje

Obrazložitev: Kulturne dejavnosti lahko pomagajo pri preprečevanju bolezni, spodbujanju zdravja ter obvladovanju in zdravljenju bolezni. Kulturne dejavnosti zagotavljajo celosten pristop in pozitivno vplivajo na ljudi vseh starosti in iz vseh okolij, izboljšujejo kakovost življenja ljudi ter zdravje in splošno dobro počutje posameznikov in skupnosti. Imajo tudi znaten gospodarski učinek.

Pričakovani rezultati: boljša ozaveščenost o pozitivnih učinkih kulture in obsežnejše medsektorsko sodelovanje med nosilci odločanja; priporočila za izvajanje participativnih kulturnih praks s poudarkom na duševnem zdravju; nadaljnje evidentiranje dobrih praks.

(ustvarjanje ali pa obiski kulturnih prireditev/dejavnosti) ter vključevanje starejših odraslih v različne kulturne dejavnosti poleg razvoja različnih kompetenc pomembno prispevajo h kakovosti njihovega bivanja (vpliva na boljšo socialno vključenost, prosocialno vedenje, boljšo družbeno vključenost) ter tudi boljše povezovanje različnih skupin (medgeneracijsko) v posamezni lokalni skupnosti, pa tudi širše v družbi kot celoti.

Na spletni strani Kulturnega bazarja je dostopna e-knjižica¹¹, kjer je zbrana aktualna (pripravljeno v letu 2023) ponudba zelo različnih neformalnih oblik izobraževanj za odrasle (delavnice, vodenja po razstavah, pogovori ...), ki jih ponujajo kulturne ustanove na različnih področjih umetnosti. V ospredju teh kulturno-umetnostnih dejavnosti so druženje posameznikov ob ustvarjanju (ustvarjalne delavnice) s profesionalnimi umetniki oziroma ustvarjalci, pogovori o kakovostnih kulturnih vsebinah (filmih, predstavah, knjigah ...) in druge oblike druženja (vodeni ogledi razstav, kulturno-umetnostni vodeni sprehodi ...).

V nadaljevanju izpostavljam le nekaj dobrih praks (od nacionalnih do lokalnih), ki skozi umetnost in z njo spodbujajo odrasle k ustvarjalnemu, kakovostnemu in zdravemu načinu življenja. Najprej omenimo dva nacionalna projekta s področja kulture, ki povezujeta številne kulturne ustanove, vzgojno-izobraževalne zavode in nevladne organizacije po vsej Sloveniji ter sta pomembna za medgeneracijsko sodelovanje. Oba sta v nadaljevanju predstavljena v samostojnih prispevkih:

- Teden kulturne dediščine: nacionalni medresorski projekt, nosilec Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (MK);

- Nacionalni mesec skupnega branja (NMSB): nacionalni medresorski projekt, nosilec mreža za bralno kulturo in bralno pismenost, financirata Javna agencija za knjigo RS (MK) in Andragoški center Slovenije (MVI). NMSB se tudi letos posveča medgeneracijskemu branju – novost je vseslovenska akcija Pokloni čas, polepšaj dan (Nacionalni inštitut za javno zdravje), namenjena prav starejšim odraslim.

Celovita ponudba 58 slovenskih splošnih knjižnic, ki pripravljajo in izvajajo številne dejavnosti in programe, namenjene vsem generacijam, posebej tudi starejšim, je prav tako v nadaljevanju predstavljena v samostojnem prispevku.

Veliko kulturnih ustanov (muzeji, galerije, kino, kulturni domovi, gledališča) v zadnjih letih pripravlja projekte in dogodke, ki nagovarjajo starejše odrasle. Med njimi omenimo projekte, kot so npr. *Filmska srečanja ob kavi*, Javni zavod Kinodvor; *Modre urice*, Umetnostna galerija Maribor; medgeneracijski *Abonma Gledališče ob petih*, Slovensko mladinsko gledališče; *Abonma Plus*, SNG Drama, *Alzheimer Cafe*, Narodna galerija; *Modreci*, Plesni teater Ljubljana; *Jata izkušnih ptic*, Zavod Odprti predali ...

¹¹ *Kulturno-umetnostna vzgoja za odrasle: pregled ponudbe programov/projektov/dejavnosti neformalnega izobraževanja ter strokovnega izobraževanja odraslih na različnih področjih kulture in umetnosti (2023)*. Dostopno: https://kulturnibazar.si/wp-content/uploads/2023/09/KV_final.pdf.

Številne kulturno-umetniške dejavnosti, ki so pripravljene za starejše, so vključene v programih Univerze za tretje življenjsko obdobje (npr. andragoški programi v dvanajstih muzejih so pripravljeni za 65+). Posebej moramo izpostaviti tudi raznovrstno ponudbo dejavnosti v ljubiteljskih kulturnih ustanovah (mreža 59 enot Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti po vsej Sloveniji).

Predstavitve kulturnih ustanov in dejavnosti, ki sledijo v tem zborniku, kažejo, kako bogata je ponudba kulturnih ustanov po vsej Sloveniji ter kako pomembno in koristno je vključevanje kulturnih vsebin pri različnih tematikah, povezanih z zdravjem. Sami ali pa v sodelovanju s kulturnimi ustanovami lahko otrokom, mladim in odraslim (tudi starejšim odraslim) približate umetniške vsebine (knjige, filme, glasbo ...) in jih spodbudite k sodelovanju v različnih kulturno-umetniških dejavnostih ter tako prispevate k njihovememu zdravemu in ustvarjalnemu življenjskemu slogu.

Dobrodošli v knjižnici

Priprava: Anja Rebolj; Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto

Poslanstvo splošnih knjižnic je, da s ponudbo knjižničnega gradiva in kulturnih, izobraževalnih ter prostočasnih dejavnosti in prireditev vplivajo na kakovost življenja prebivalcev lokalnih skupnosti, v katere so vpete. Spodbujajo in omogočajo vseživljenjsko učenje, raziskovanje, ustvarjalnost, druženje, sprostitev in dejavno preživljanje prostega časa. Z domoznansko dejavnostjo gradijo kulturno identiteto in pripadnost skupnosti. Z geografsko, prostorsko, virtualno in vsebinsko dostopnostjo so na voljo vsem. Prispevek se posveča vključevanju in dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic starejšim (65+), ki jim posebno pozornost posveča Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.

Mrežo splošnih knjižnic v Sloveniji sestavlja 58 matičnih knjižnic s krajevnimi enotami in 13 potujočih knjižnic, ki delujejo na območju 212 slovenskih občin oz. na 273 lokacijah. Skupaj s premičnimi zbirkami splošne knjižnice opravljajo knjižnično dejavnost na 1085 mestih v Sloveniji. Splošne knjižnice si prizadevajo za dostopnost storitev za vse uporabnike v lokalni skupnosti. Poleg tega v ponudbo vključujejo tudi dejavnosti za posebne skupine uporabnikov: ranljive skupine, osebe s posebnimi potrebami (priseljenci, manjšine, osebe z demenco in njihovi skrbniki, slepi in slabovidni, osebe z motnjami v duševnem razvoju). Večina knjižnic pripravlja in izvaja aktivnosti in programe, namenjene posebej starejšim od 65 let, medtem ko vse izvajajo dejavnosti za odrasle. Knjižnice so lokalno umeščene in hkrati povezane v strokovnem delovanju. Zato najdete istovrstne dejavnosti v vseh splošnih knjižnicah po Sloveniji, vendar so te ukrojene po potrebah in razmerah okolja. Prispevek se torej posveča vključevanju in dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic starejšim (65+), katerim posebno pozornost namenja [Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto](#). Spodnji opisi aktivnosti so splošni in neposredno navajajo le nekatere primere. Za ponudbo določene knjižnice se nanjo obrnite neposredno.

Knjižnice pri naslavljanju starejših zagotavljajo storitve in programe, ki dajejo poudarek na spodbujanju uporabe knjižnice in knjižničnih storitev za njihove aktivnosti, sodelovanju z domovi starejših občanov in ustanovami za nego ter s ponudniki programov za starejše v lokalnem okolju, opravljanju storitev, gradiv, informacij in prostorov za vseživljenjsko učenje, še posebej za področja osebnih interesov, zdravja in dobrega počutja, finančnih virov, socialne varnosti, aktivnosti, povezanimi z umetnostjo in aktivnim kreativnim izražanjem, medgeneracijskim programom ter ponudbi usposabljanj za uporabo sodobne tehnologije.

Oblike dejavnosti so navadno ciklične (serije predavanj oz. delavnic, srečanja bralnih klubov, bralna značka za odrasle, delavnice za uporabo sodobne tehnologije), so stalnica obknjižničnega programa

(predstavitev knjig, razstave in vodenja po razstavah), ali pa so tradicionalne oz. se zgodijo enkrat letno (domoznanske akcije oz. akcije promocije lokalne kulturne dediščine). Delovanje knjižnic zagotavljajo predvsem občine ustanoviteljice in delno [Ministrstvo za kulturo](#). V splošnih knjižnicah lahko brezplačno obiskujete prireditve, se udeležujete izobraževanj, prebirate knjige, časopise in revije ter uporabljate računalnike in internet. Če pa si želite knjige, revije, igrače ali druga knjižnična gradiva in pripomočke izposoditi na dom ali uporabiti spletne elektronske baze podatkov na daljavo, se morate v knjižnico včlaniti. Upokojeni lahko uveljavljajo znižano članarino. Knjižnice občasno, ob posebnih priložnostih ponudijo, brezplačen vpis.

Starejši uporabniki splošno knjižnico prepoznavajo kot prostor, v katerega lahko vsak prosto vstopi brez nelagodja in brez omejitev. Starejši uporabniki obisk knjižnice povezujejo s prijetnim in varnim, po eni strani intimnim, zasebnim, po drugi družabnim. Poleg tega oz. tudi v ta namen knjižnice del programa namenjajo temam, kot je vrtnarjenje, bodisi kot zelene in trajnostne knjižnice ali pa v nekaterih sklopih delovanja, kot je *Knjižnica semen*. Večina knjižnic oblikuje *Zdravstveni kotiček* z uporabnimi informacijami s področja zdravja in zdravega načina življenja, razstavami, ki jih knjižnice pripravljajo s pomočjo partnerjev; kotiček dopolnjujejo z delavnicami in predavanji. Knjižnice letno organizirajo sprehode ali pohode, ki združujejo literaturo, kulturno dediščino, gibanje in medgeneracijsko povezovanje.

Dejavnosti povezane z branjem

Branje in bralna pismenost sta temelj poslanstva splošnih knjižnic. Knjižnice izvajajo dejavnosti, ki temeljijo na kuriranem izboru literature, da bi bili uporabniki deležni kar največ prednosti branja. To za starejše odrasle, poleg splošnih koristi branja, pomeni: izboljššan spomin, sposobnost odločanja, upočasnjevanje degenerativnih procesov in različnih oblik dementnih obolenj, zmanjševanje stresa, anksioznosti, občutka osamljenosti in težav, povezanih z motnjami spanja.

Knjižnice veliko pozornost namenjamo samim knjižničnim prostorom in njihovi dostopnosti (klančine, slušna zanka, prostor za branje,) opremi: računalnik, tiskalnik, kopirni stroj lupe za branje, bralniki, bralna ravnila, bralna očala, slušalke) in gradivu. To se nahaja v različnih formatih, od klasičnega tiskanega, pri čemer izpostavljamo knjige s povečanim tiskom, namenjene tistim, ki slabše vidijo – več informacij: [Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika](#), ki je *kompetenčni center za lahko branje*. V Novem mestu se nahaja *kotiček za slepe in slabovidne obiskovalce*, kjer so na voljo pripomočki, ki slepim in slabovidnim olajšajo branje in komuniciranje z drugimi: namizna luč za osvetlitev besedila s homogeno in usmerjeno svetlobo, elektronska povečevalna lupa, ki omogoča enostavno branje knjige

ali časopisa, ter tablica Feelif, ki s pomočjo vibracij, zvoka in glasu omogoča predvajanje veččutne vsebine.

V vseh knjižnicah so vam na voljo tudi elektronske knjige, v katerih si lahko bralec sam nastavi velikost pisave, ali pa mu je morda držanje bralnika lažje od knjige, in slušnih knjig, ki so še posebej primerne za tiste, ki imajo težave z vidom in držanjem gradiva v roki. Pri nabavi gradiva sledimo kriterijem kakovosti, posebno skrb pa namenjamo tudi domoznanskemu gradivu, saj je zgodovina lokalnega okolja odraslim in starejšim še posebej ljuba tematika.

Za vse, ki iz kakršnegakoli razloga ne morejo v knjižnico, jih lahko tudi obiščemo. Tako npr. v Novem mestu obiščemo naše bralce v Domu starejših občanov, bolnišnici (z gradivom, na bralne urice) ali pa ponudimo dostavo gradiva na dom (npr. v Novem mestu v sodelovanju s kolesarji prostovoljci Novomeške kolesarske mreže npr. *Bi knjigo na biciklu?*).

Slika 1: *Bi knjigo na biciklu?* Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. Fotografija: Boštjan Pucelj.

Bralni klubi oz. bralni krožki

Bralni klub je skupina bralcev, ki se na rednih srečanjih, ki jih moderira knjižničar, pogovarja o prebranem delu, njegovem avtorju oz. avtorici, sobesedilu in lastnih, s tem povezanih življenjskih izkušnjah. Člani skupine se navadno srečujejo enkrat mesečno v prostorih knjižnice ([Literarni krožek KTS Trbovlje](#)), partnerjev (kot so DSO, VDC, invalidska podjetja) ali v virtualnem okolju ([Sončni žarek Knjižnice Velenje](#)). Bralna skupina šteje med 8 in 12 članov. To vrsto bralne aktivnosti knjižnice izvajajo tudi za posebne skupine uporabnikov, oblikovano po meri potreb članov skupine (Beremo v temi Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto in člani MDSS Novo mesto).

Bralna značka za odrasle

Knjižnice vsako leto izvajajo bralno značko za odrasle, bodisi vsaka posebej, kot je to v novomeški knjižnici, ali pa pri tem sodeluje več knjižnic, npr. [Korošci pa bukve beremo](#), [Posavci beremo skupaj](#). Gre za letni cikel branja, bodisi na določeno temo, npr. [Bralni maraton v Kamniku](#), bodisi za branje del

slovenskih avtorjev, npr. [Primorci beremo](#), ki temelji na vsakokratnem priporočilnem bralnem seznamu ter se zaključí s slovesnostjo in majhno pozornostjo.

Medgeneracijsko branje

Medgeneracijska bralna značka je letni cikel branja odraslih, tj. staršev ali starih staršev, ter otrok in v knjižnicah poteka pod različnimi naslovi, npr. [Družinsko branje v Mestni knjižnici Kranj](#). Gre za branje otrokovi starosti primernih knjig, ki pripelje do nagrade. Branje otrokom ima v našem okolju dolgo tradicijo ter ima številne blagodejne učinke na socialni, kognitivni in čustveni otrokov razvoj ter na odnos med poslušalcem in bralcem.

Tematske dejavnosti

Splošne knjižnice se poleg bralni pismenosti s svojimi programi in aktivnostmi posvečajo tudi drugim njenim oblikam.

Domoznanstvo ali kulturna dediščina v knjižnicah

Z redno razstavno dejavnostjo, ki vključuje tudi literarne večere, recitale, vodenja po razstavah, knjižnice seznanjajo prebivalce o zgodovini lokalnega okolja. Vključujejo jih tudi v gradnjo knjižnične domoznanske zbirke s povabili k prispevanju spominov in gradiva (npr. projekt Občinske knjižnice Jesenice [Kako so včasih živeli](#)). Knjižnice letno organizirajo sprehode ali pohode, ki združujejo literaturo, kulturno dediščino, gibanje in medgeneracijsko povezovanje (Trdinov literarni pohod, [Kamniške pravljичne poti](#)).

Slika 2: Literarni sprehod po Novem mestu. Fotografija: Boštjan Pucelj.

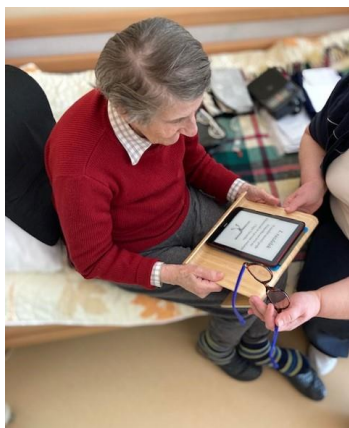

Slika 3: Trdinov literarni pohod (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).

Slovenske splošne knjižnice promovirajo dediščino tudi z ustvarjanjem skupnih spletnih portalov. Na [Kamri](#) se nahajajo zgodbe o lokalnem okolju in njegovi zgodovini, obogatene s fotografijami. Album Slovenije omogoča uporabnikom portala objavo in deljenje svojih osebnih spominov. Poleg tega knjižnice povabijo k sodelovanju ali v natečaju za zgodbo ([Zgodbe mojega kraja](#), kot to izvaja Mestna knjižnica Ljubljana) ali pa v akciji Zbiramo spomine (Knjižnice Dolenjske, Bele krajine in Posavja), kjer zbirajo fotografije, predmete, zgodbe, pomembne za lokalno okolje. Zbrano je nato objavljeno in na voljo vsem, ki jih zanima življenje nekoč, ki morda iščejo podatke o prednikih ali zgodovini določenega društva, kraja. [Obrazi slovenskih pokrajin](#) je spletni biografski leksikon znanih osebnosti. Vključuje biografije osebnosti, ki so bile rojene v posamezni pokrajini ali v zamejstvu in po svetu, ki so s svojim delom na katerem koli področju pomembno zaznamovale svoje okolje. Na [Digitalni knjižnici Slovenije](#) (pod okriljem NUK) pa najdete digitalizirano gradivo, od knjig, revij, rokopisov do glasbe, zemljevidov in drugega slikovnega gradiva.

Sodobne tehnologije

V pomoč pri uporabi sodobne spletne tehnologije (spletne storitve knjižnic: uporaba virtualne knjižnice ([Cobiss+](#), mCOBISS), zvočne knjige Audibook, e-knjige Biblos, e-virov: Kanopy, PressReader, SSKJ, Tax-Fin-Lex oz. IUS-INFO, EBSCO HOST, Encyclopaedia Britannica online, dLib.si, Kamra, Obrazi slovenskih pokrajin, evropska knjižnica TEL, dobreknjige.si; nato Pametne kartice, e-pošta, eZdravje, eUprava, eDavki) knjižnice uporabnikom poleg opreme zagotavljajo individualno svetovanje in skupinske delavnice (npr. SOS točka in Digitalni terek Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto) ter ozaveščajo o varni in odgovorni uporabi sodobne tehnologije in spleta ter vrednotenja informacij.

Slika 4: Uporaba bralnikov v Domu starejših občanov Novo mesto (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).

Slika 5: Digitalni torek (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).

Zdravje

Knjižnice temo zdravja izpostavljajo v tako imenovanih *Zdravstvenih koticčkih*, ki ponujajo uporabne informacije o zdravju, občasne knjižne razstave na aktualne tematike, ki jih pripravljajo s pomočjo partnerjev iz zdravja in zdravega načina življenja ter jih dopolnjujejo s predavanji in delavnicami v posebnih ciklih (Alternativni večeri novomeške knjižnice) ali v sklopu redne prireditvene dejavnosti knjižnice ter sodelovanji z lokalnimi društvi in organizacijami (Spominčica, medobčinska društva slepih in slabovidnih, NIJZ, U3ŽO, VDC). V nekaterih knjižnicah se nahaja demenci prijazna točka (npr. [Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin](#)).

Trajnostni razvoj

Knjižnice del programa namenjajo okoljskim temam, bodisi kot zelene in trajnostne knjižnice ([Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož](#)) ali pa v nekaterih sklopih delovanja, kot je *Knjižnica semen*, ki jo je do danes od začetnice [Goriške knjižnice Franceta Bevka](#) posvojilo že 14 knjižnic. V okviru teh projektov ali za naslavljanje okoljskih tem organizirajo delavnice in predavanja o trajnostnem razvoju, varovanju narave in zdravju.

Slika 6: Izmenjava sadik (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).

Kot že omenjeno, v sklopu obknjižničnega programa vse splošne knjižnice izvajajo brezplačna izobraževanja in strokovne dogodke, ki so namenjeni odraslim. Poleg tega pa predvsem Mestna knjižnica Ljubljana ter Narodna in univerzitetna knjižnica izvajata strokovne dogodke in izobraževanja, ki se jih lahko udeleži tudi druga (strokovna) zainteresirana javnost. Ponudbo in ceno, kakor tudi vse informacije oz. povezave knjižnic, izpostavljene v prispevku, najdete na spletni strani Združenja slovenskih splošnih knjižnic Knjiznice.si.

Vabljeni v vam najbližjo knjižnico.

Nacionalni mesec skupnega branja 2023

Pripravila: Alenka Štrukelj; NMSB

Vse od leta 2018 pobudniki in organizatorji Nacionalnega meseca skupnega branja (Bralno društvo Slovenije, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Društvo slovenskih pisateljev, Mariborska knjižnica, Mestna knjižnica Kranj in Mestna knjižnica Ljubljana, Slovenska sekcija IBBY, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Zveza splošnih knjižnic Slovenije skupaj s partnerji in podporniki) od **8. septembra**, mednarodnega dne pismenosti, do zadnjega dne v Tednu otroka® (letos je to **8. oktober 2023**) združujemo številne ustanove s področja bralne kulture in bralne pismenosti, ki v Sloveniji in zamejstvu pripravljajo različne dejavnosti za otroke in mladino, družine, starejše, za vse generacije, pod skupnim geslom **Beremo skupaj**.

V luči Slovenije kot častne gostje na letošnjem [frankfurtskem knjižnem sejmu](#) in prihodnje leto na [knjižnem sejmu otroške in mladinske literature v Bologni](#) se v NMSB 2023 osredotočamo na promocijo nacionalnih projektov za spodbujanje branja in bralne pismenosti v domačem in mednarodnem prostoru. Posebna pozornost je namenjena tudi branju strokovne in stvarne literature za vse starostne skupine – temu je bil letos namenjen nacionalni strokovni posvet Bralnega društva Slovenije, s katerim se je 8. septembra NMSB 2023 tudi uradno začel, in pa **medgeneracijskemu branju**.

Letošnji NMSB poteka pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije dr. Nataše Pirc Musar.

Več o NMSB si lahko preberete [tukaj](#).

Vsako leto k sodelovanju in podpori pozovemo pristojna ministrstva, zavode, urade in agencije, vzgojno-izobraževalne zavode, visokošolske zavode, vse kulturne ustanove, še posebej vse, ki skrbijo za bralno kulturo: splošne knjižnice, založbe, knjigarne ..., nevladne ustanove z različnih področij, ki v središče svojega delovanja postavljajo otroke, mladino, starejše in družine oz. delujejo medgeneracijsko, ter vse strokovne delavce, ki se pri svojem delu srečujejo z različnimi generacijami.

Veseli nas, da se je Nacionalni inštitut za javno zdravje kot partner pridružil NMSB 2023 z vseslovensko akcijo [Pokloni čas, polepšaj dan](#), za katero upamo, da bo postala tradicionalna. Z akcijo želijo starejše od 65 let, še posebej tiste, ki so sami in osamljeni, povabiti k vključevanju v različne z branjem in knjigami povezane medgeneracijske aktivnosti. Akcija poteka že od 29. aprila 2023, evropskega dneva medgeneracijske solidarnosti, vse do 1. oktobra 2023, ko praznujemo mednarodni dan starejših.

- priporočila za ustvarjanje različnih oblik medgeneracijskega branja, ki jih je pripravila mag. Tilka Jamnik, ter
- seznam institucij in organizacij, ki se ukvarjajo oziroma podpirajo dejavnosti medgeneracijskega branja.

Slika 8: Javna medijska komunikacija akcije Beremo skupaj.

NMSB 2023 tradicionalno spremlja javna medijska in plakatno komunikacijska nacionalna *akcija [Beremo skupaj](#)* (vodi Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS s partnerji), v okviru katere bomo vzgojno-izobraževalnim zavodom, splošnim knjižnicam in drugim ustanovam, ki spodbujajo branje, razdelili več tisoč plakatov. Plakati z ilustracijo striparja, ilustratorja in pisatelja Ivana Mitrevskega vabijo k branju tudi na plakatnih mestih Europlakata po vsej Sloveniji (prvi del plakatne akcije je potekal od 5. do 12. septembra).

Plakati so večjezični, saj smo želeli s plakatno akcijo opozoriti na mednarodno povezovanje in spodbuditi tudi k skupnemu branju v več jezikih.

Če bi ga želeli prejeti, se obrnite na Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (info@bralnazacka.si).

Vabljeni k sooblikovanju Nacionalnega meseca skupnega branja tudi vi, svoje dejavnosti lahko v dogodkovnik vpisujete vse leto!

Kino za vse generacije

Pripravila: Živa Jurančič; Kinodvor

Kinodvor je od ustanovitve oktobra 2008 osrednji ljubljanski mestni kino s kakovostno in raznovrstno filmsko ponudbo za vse generacije. Kinodvor je tudi festivalsko središče in živahno družabno srečevališče, ki namenja velik poudarek izkušnji obiska kina, podprti s posebnimi dogodki. Naše poslanstvo je skrb za filmsko kulturo, ki se začne s filmsko vzgojo mladih in nadaljuje z zadovoljevanjem potreb zahtevnejših ljubiteljev filma. Pri tem so nam izjemno pomembni najvišji standardni kinematografske izkušnje in usmerjenost h gledalcem. Ko razmišljamo o naših obiskovalcih (sedanjih in prihodnjih), nas zanimajo potrebe, zanimanja, navade in vrednote različnih življenjskih obdobij in slogov. Zanima nas, zakaj, kdaj, kako ljudje hodijo v kino. Pri tem pa si prizadevamo med kinom in občinstvom graditi dolgotrajen odnos, ki lahko traja kar vse življenje in temelji na zaupanju. Navade različnih življenjskih obdobij in slogov se neločljivo povezujejo z zdravjem, pri čemer zdravje mislimo v najširšem mogočem pomenu in ne samo kot stanje brez bolezni. Na naš spored se umeščajo kakovostni filmi, ki obravnavajo najrazličnejše teme, povezane z najširšim konceptom zdravja. Film lahko predstavlja pomembno iztočnico za naslavljanje aktualnih tematik, za pogovor in senzibilizacijo širše javnosti o temah, kot so demenca, avtizem, spolnost, splav, samomor, šport in gibanje, staranje, položaj ranljivih skupin ... Ob tem pa že sam obisk kina s kakovostnim filmskim programom in spremljevalnimi dejavnostmi ponuja možnost zdravih življenjskih navad in slogov. V primeru starejših ljudi nedavno poročilo [CultureForHealth](#) tako izpostavlja, da kulturno in umetniško udejstvovanje pozitivno vpliva na njihovo zdravje in dobro počutje, lahko zmanjšuje tesnobo in depresijo ter blagodejno učinkuje na različnih ravneh: fizični, kognitivni, družbeni.

Predstavljeni izhodišča prečijo ves naš program ne glede na to, ali so namenjena našim najmlajšim ali najstarejšim obiskovalcem (in vsem vmes). Naša programska shema vključuje program *Prvič v kino*, ki prinaša kakovostne in strokovno preverjene filmske vsebine za najmlajše in spodbuja aktiven družinski ogled filma, ki vodi v pogovor med otroki, starši, starimi starši oziroma drugimi pomembnimi odraslimi, kar je skladno z nacionalnimi *Smernicami za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih*. Program *Kino v plenicih* vsako prvo sredo v mesecu ob 13. uri omogoča staršem z dojenčki obisk kulturne ustanove in ogled najaktualnejših kakovostnih filmskih naslovov – torej mladim staršem, ki so v prvem letu starševstva sicer prikrajšani za kakovostno kulturno ponudbo. *Kinodvorov šolski program* zagotavlja dejavno podporo vrtcem in šolam pri izbiri filma, ko želijo nasloviti določeno aktualno temo – odnosi v razredu, duševno zdravje, soočanje s tiskami, nasilje, žalovanje. Številne filme podpremo z dodatnimi gradivi in celo izobraževanji za strokovne delavce v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Pogovore in okrogle mize ter druge dogodke prirejamo tudi v *rednem programu* za odrasle – vse do

abonmaja *Filmska srečanja ob kavi* za poznejša leta. V Kinodvoru je ogled filma kulturni dogodek, kino pa prostor filmske kulture, ki se spleta v skupnost in vpenja v širše družbeno okolje.

Filmska srečanja ob kavi za poznejša leta

Abonma *Filmska srečanja ob kavi* v Kinodvoru poteka od leta 2009, z njim pa skušamo odgovoriti na določene potrebe in značilnosti obdobja, ko ljudje niso več delovni aktivni. Starejši naš kino seveda obiskujejo tudi v okviru rednega programa, pa vendar številnim v tem življenjskem obdobju obisk kulturne ustanove v večernih ali pozno popoldanskih urah ne odgovarja. Lažje in raje se v kino odpravijo dopoldne, ko je zunaj svetlo, je pogost javni prevoz, niso zasedeni z drugimi družinskimi obveznostmi ter si svoj prosti čas lahko in želijo zapolniti s kakovostnimi vsebinami in druženjem. Program abonmaja je torej zasnovan tako, da vključuje zgodnji ogled film v kinu, po katerem sledi pogovor.

Filmski program v obliki abonmaja pa s sabo prinese še eno prednost za to življenjsko obdobje: predvidljivost. Celoten program s filmskimi naslovi, gosti in termini je znan vnaprej za vso sezono: od oktobra do junija. Predvidljivost in stalnost zagotavljajo tudi moderatorji pogovorov, ki z nami ostajajo nekaj let. Na samem začetku je pogovore vodila Mirjana Borčič, znamenita filmska pedagoginja. Danes sta to Irena Matko Lukan, urednica pri Založbi Mladinska knjiga, ter Toni Cahunek, igravec, režiser in novinar. Pri izbiri gostov poudarek namenjamo spoznavanju domačih in tujih filmskih ustvarjalcev. Sežemo pa tudi zunaj filmskih obzorij. V goste radi povabimo tudi strokovnjake z drugih področij ali pa posameznike, ki si z določenim filmom delijo posebno izkušnjo, kulturno okolje ali zgodovinski dogodek. Pri pogovorih gre namreč za skupno refleksijo vseh v dvorani: moderatorja, gosta in gledalcev.

Če abonma zaznamujeta določen termin in (abonmajska) oblika, pa je program enako pester in raznovrsten kot naš siceršnji za redno občinstvo. Naši abonenti so namreč občinstvo, ki ne potrebuje vsebinskih prilagoditev. Tako kot druge starostne skupine jih zanima svet v vsej svoji pestrosti in kompleksnosti. V abonma tako občasno umeščamo filme, ki tematizirajo tretje življenjsko obdobje, te pa bistveno dopolnjujemo s filmi najrazličnejših zvrsti in tematik, od zahtevnih umetniških filmov do lahkotnejših in bolj komunikativnih filmskih pripovedi.

Poleg kakovostnega filma in pogovora prinese abonma *Filmskih srečanj ob kavi* tudi brezplačno kavo ali čaj, kar v program vnaša dodatni element druženja. S tem abonente še posebej vabimo, da se pred dogodkom ali po njem srečajo ter podružijo s svojimi starimi prijatelji in novimi znanci.

Odziv občinstva na abonma *Filmska srečanja ob kavi* je bil hitro izjemen, dopoldanski abonma pa povsem razprodan. Zato smo po nekaj letih dodali še zgodnje popoldanski abonma ob 15. uri. Ta termin vključuje ogled filma v kinu in posnetek dopoldanskega pogovora, ki je na voljo za poznejši ogled.

Omenili smo že pomen skupnosti, pri čemer naš abonma ne prispeva le k živahni filmski kulturi v tretjem življenjskem obdobju, temveč spleta tudi programska sodelovanja. Že od samega začetka pri snovanju programa sodelujemo z Univerzo za tretje življenjsko obdobje, s četrtimi skupnostmi, dnevnimi centri aktivnosti in drugimi interesnimi skupinami, s katerimi lahko sežemo dlje in globlje v lokalno skupnost.

Kinodvor abonma za poznejša leta izvaja samo v Ljubljani. V drugih krajih po Sloveniji pa za živahno filmsko kulturo skrbi [Art kino mreža Slovenije](#), ki združuje 28 kinematografov po Sloveniji. Nekateri med njimi izvajajo tudi vsebine za poznejša leta. Vabljeni torej v kino, kjer vedno diši po odličnih filmskih srečanjih.

Več o abonmaju Filmska srečanja ob kavi: <https://www.kinodvor.org/filmska-srecanja-ob-kavi/>

Na krilih dediščine – Dnevi evropske kulturne dediščine (DEKD) in Teden kulturne dediščine (TDK)

Pripravili: Milena Antonić in Nataša Gorenc; Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Dnevi evropske kulturne dediščine vsako jesen v vseh evropskih državah s številnimi prireditvami in dogodki spodbujajo zanimanje javnosti za varstvo kulturne dediščine. Najširšim krogom obiskovalcev omogočijo spoznavanje dediščine, brezplačen obisk muzejev, galerij in morda manj znanih ali za javnost zaprtih kulturnih spomenikov. Hkrati pa s strokovnimi in drugimi srečanji ter s predavanji širšo javnost ozaveščajo o pomenu varovanja in ohranjanja tovrstne dediščine, ki naj postane del našega vsakdana.

Teden kulturne dediščine je nacionalni medresorski projekt, s katerim si prizadevamo z različnimi aktivnostmi spodbujati večjo vključenost vsebin s področja ohranjanja kulturne in naravne dediščine v vzgojno-izobraževalne procese, v formalnem in neformalnem izobraževanju.

Pri oblikovanju programa dogodkov in dejavnosti sodelujejo muzeji, galerije, knjižnice, arhivi, vrtci, osnovne in srednje šole ter gimnazije, območne izpostave Javnega sklada RS Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) ter zavzeti posamezniki, ki delujejo v mladinskih klubih, turističnih organizacijah, zvezah kulturnih organizacij in nevladnih organizacijah – društvih. Velik poudarek je na sodelovanju z društvi, medgeneracijskem sodelovanju in druženju ter dejavnem in ustvarjalnem preživljanju prostega časa.

Z obema projektoma oziroma pobudama želimo predstaviti in poudariti, da je dediščina ključna za pestrost našega skupnega življenja, naše identitete. Življenje z njo je vzrok za naše osebno in skupno veselje, da s svojo družino, s sosedi, z ljudmi, s katerimi sobivamo, ustvarjamo ob kateremkoli hobiju, povezanem s kulturno dediščino. Dediščina lahko bogati naše medsebojne odnose, nova znanja in spoznanja ob raziskovanju in spoznavanju kulturne dediščine bogatijo nas same. Zavedajmo se, da je pomembno prav vse, pa naj gre za postavljanje vaškega mlaja, pohod ob žici, gibanje bralna značka, klekljanje čipke, peko domačega kruha ali pritrkavanje ob žegnanju. Vsi smo pravi ohranjevalci in soustvarjalci nove dediščine. In prav to je največja dodana vrednost obeh pobud.

NAJAVA AKCIJE POKLONI ČAS POLEPŠAJ DAN

Pripravili: Andreja Mezinec in Monika Robnik Levart; Nacionalni inštitut za javno zdravje

Slovenija se, tako kot druge evropske države, sooča z intenzivnim staranjem prebivalstva. Povprečna življenjska doba postaja vse daljša, zaradi istočasnega upadanja rojstev pa se nam spreminjajo tudi deleži posameznih generacij, kar vse bolj spreminja razmerja in odnose med njimi. Te spremembe postajajo izrazitejše v zadnjem času (kar se je še posebej izkazalo med pandemijo covid-19), in sicer so že tako obsežne, da je njihove vplive moč čutiti na večini področij družbenega in gospodarskega življenja.

Ena od krajših definicij opredeljuje medgeneracijsko solidarnost kot »socialno povezanost med generacijami«¹². V Slovarju tujk besedo solidarnost podajajo kot 'prostovoljno družbeno kohezijo (podporo med ljudmi)'. Opisujemo jo tudi kot vzajemnost, vzajemno pomoč, soglasnost, družbenost, čut za skupno odgovornost in korist¹³.

Ali izgubljam generacijo zaradi vpliva pandemije covid-19? Raziskava NIJZ-ja o vplivu pandemije covid-19 na življenje ljudi (SI-PANDA) je pokazala, da bodo posledice epidemije najbolj prizadele mlajšo generacijo¹⁴.

V raziskavi Eurofond, Living conditions and quality of life, so med drugim zapisali, da so se socialni stiki med pandemijo covid-19 v vseh starostnih skupinah v EU zmanjšali. Posebej zaskrbljujoči trendi so se pojavili pri ljudeh, starejših od 80 let, med katerimi jih je poleti leta 2020 18 % poročalo, da se počutijo bolj osamljeni kot pred pandemijo, tretjina pa od začetka pandemije ni zapustila svojega doma. Prav tako se je v vseh starostnih skupinah poslabšalo duševno zdravje vendar je najbolj prizadelo mlade in starostnike, starejše od 80 let. Poleti leta 2020 je 23 % oseb, starejših od 80 let, pogosteje občutilo žalost kot pred pandemijo. Med pandemijo je verjetnost zmanjšane telesne dejavnosti naraščala s starostjo. V primerjavi z obdobjem pred pandemijo se je poleti leta 2020 41 % oseb, starejših od 50 let, manj pogosto odpravilo na sprehod¹⁵.

Ker je glavni namen področja AZS razvijanje multidisciplinarnih kompetenc in medresorskih pristopov za vključevanje zdravja v različne sektorske ukrepe in politike ter spremljanje razvojnih politik, pomembnih za področje javnega zdravja, na ravni Evropske Unije in Svetovne zdravstvene organizacije

¹² https://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/egm_unhq_oct07_bengtson.pdf.

¹³ Slovar tujk, Verbinc France (1997), Ljubljana: Cankarjeva založba.

¹⁴ https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/02/SI-PANDA-23.-IZVEDBA_KONCNA3.2.23.pdf.

¹⁵ <https://www.eurofound.europa.eu/sl/publications/report/2022/covid-19-and-older-people-impact-on-their-lives-support-and-care>.

(SZO)¹⁶, dajemo poudarek v letošnjem letu medgeneracijski solidarnosti, povezovanju različnih generacij.

Zavedati se moramo, da se v reševanje izzivov, ki se dogajajo okoli nas, na področju AZS morajo vključiti vse generacije. Ne smemo zgolj čakati in opazovati, kako se okoli nas dogajajo spremembe, potrebno je zavestno in aktivno poseči v samo dogajanje ter s pomočjo zainteresiranih partnerjev pripraviti aktivne pristope k ozaveščanju, prepoznavanju in povezovanju na področju AZS, ter povabiti k sodelovanju več generacij. Te problematike se zelo dobro zavedajo tudi na Bovškem, saj so za obeležitev evropskega dne medgeneracijske solidarnosti in mednarodnega plesa 29. aprila pristopili k akciji in pripravili medgeneracijski dogodek z naslovom » Pokloni čas, polepšaj dan s pridihom plesa«. NIJZ je v sklopu skupine JZvMSP na teme staranja v sklopu obeležitve evropskega dne medgeneracijske solidarnosti 29. aprila skupaj s partnerji pripravil najavo akcije »Pokloni čas, polepšaj dan«, ki se bo izvedla 1. oktobra 2023 na mednarodni dan starejših. Namen akcije je ponovno vzpodbuditi povezovanje generacij s tremi ključnimi izhodišči: (1) Medsektorsko povezovanje v posamezni lokalni skupnosti, (2) Medgeneracijsko sodelovanje, povezovanje različnih generacij in (3) Kulturni pridih, v katerem je v ospredju knjiga.

Nacionalni inštitut za javno zdravje je v sodelovanju s partnerji (Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za solidarno prihodnost, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Javna agencija za knjigo RS, Mestna knjižnica Kranj, Andragoški center Slovenije, Slovenska sekcija IBBY, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Združenje splošnih knjižnic pripravil, Zveza društev upokojencev Slovenije ter drugi) izvedel obeležitev evropskega dne medgeneracijske solidarnosti, ki je potekala 29. aprila. V sklopu obeležitve je povezal različne sektorje, zbral informacije o medgeneracijski solidarnosti, podal poudarek pomenu medgeneracijskega branja, pripravil nabor aktivnosti, povezanih z branjem, ter pripravil napoved akcije »Pokloni čas, polepšaj dan«. Letos s kulturnim pridihom in s knjigo v ospredju.

Obeležitev evropskega dne medgeneracijske solidarnosti je znotraj NIJZ vključevala vseh devet območnih enot ter programe Slovenska mreža Zdravih šol, Zdravje v vrtcu in Zdrava mesta. Aktivnosti so se pridružili tudi Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za solidarno prihodnost, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Javna agencija za knjigo RS, Mestna knjižnica Kranj, Andragoški center Slovenije, Slovenska sekcija IBBY, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS ter Združenje splošnih knjižnic, ki so po svojih kanalih podprli aktivnost.

¹⁶ https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/e-publikacija_dosezki_javno_zdravje.pdf.

Obeležitev je podprla tudi predsednica države Republike Slovenije, Nataša Pirc Musar, katera je v svojem nagovoru med drugim dejala: »Vsaka generacija ima svoj pomen, je enako potrebna in dragocena. Le vse generacije skupaj pa lahko prispevajo k napredku in dostojnemu življenju za vse.« Izraža pa tudi podporo akciji »Pokloni čas, polepšaj dan«¹⁷.

Napovednik akcije je predstavljen na [znanstveno strokovnem srečanju s področja javnega zdravja](#). Dostop do zbornika povzetkov in recenziranih prispevkov: <https://nijz.si/publikacije/zbornik-1-nacionalne-konference-javnega-zdravja-zdravje-kot-vir-blaginje/>.

Slika 9: Predstavitev akcije na 1. nacionalni konferenci javnega zdravja. Fotografija: arhiv NIJZ.

¹⁷ <https://www.predsednica-slo.si/sl/objave/vsaka-generacija-ima-svoj-pomen-je-enako-potrebna-in-dragocena/>.

Skupina JZvMSP regijske sodelavce redno spodbuja k pripravi aktivnosti na teme staranja. Območna enota Nova Gorica že od leta 2015 pripravlja različne dogodke v okviru »Izzivov staranja v novogoriški regiji« in jih vključujejo v redna nacionalna poročila¹⁸.

V letošnjem letu je med drugimi na pobudo Posoškega razvojnega centra, OE Ljudske univerze v Tolminu bil prepoznan izziv medgeneracijskega druženja, plesa in pomena prenosa tradicionalnih veščin in znanj na mlajše generacije. Partnerji dogodka (OŠ Bovec, Posoški razvojni center, OE Ljudska univerza Tolmin in Buška izba) so sprejeli izziv povezovanja na področju kulture, umetnosti in zdravja, združili moči in pripravili medgeneracijsko srečanje z naslovom »Pokloni čas, polepšaj dan s pridihom plesa« (Slika 10: OŠ Bovec, akcija »Pokloni čas, polepšaj dan s pridihom plesa«. Fotografija: Arhiv NIJZ Nova Gorica, 2023.Slika 10) in tako zaznamovali kar dve obeležitvi, ki potekata na dan 29. april – dan medgeneracijske solidarnosti in mednarodni dan plesa.

Slika 10: OŠ Bovec, akcija »Pokloni čas, polepšaj dan s pridihom plesa«. Fotografija: Arhiv NIJZ Nova Gorica, 2023.

Glavna točka srečanja je bila okrogla miza pod vodstvom ge. Ruže Srdoč (upokojene učiteljice, predstavnice Buške izbe in DU Bovec), na kateri so svoja razmišljanja podali tako učenci 4. razreda (predstavniki mlajše generacije), ki so ob budnem očesu učiteljice Lucije Šturm pripravili raziskavo med babicami in dedki ter ugotavljali, kakšne so bile plesne navade na Bovškem, kako so se takrat ljudje zabavali in družili, kot tudi Ruža Srdoč (predstavnica starejše generacije), ki je prisotnim predstavila

18

http://staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/images/nijz_aktivnosti_na_podrocju_staranjav_letu_2022-verzija_fin_6_6_2023.docx.pdf.

svoj pogled na ples nekoč in danes ter prispevek, kjer je svoje poglede podala tudi 100-letnica, ga. Štefanija Marka (po domače Fani Maželnova) in podala, da so se v mladih letih zelo radi družili in plesali ob različnih priložnostih; ena izmed takšnih priložnostih je bil pust (Slika 11).

Slika 11: Okrogla miza, pogledi mlajše in starejše generacije. Fotografija: Arhiv Posoški razvojni center, OE Ljudska univerza, 2023.

Mnenja mlajše generacije o dogodku:

»Ta dan mi je bil še posebej všeč, ker so v šolo prišli stari starši. Skupaj smo zaplesali in zapeli«.

(Alen, 4. razred.)

»Meni je bilo lepo in zabavno. Všeč mi je bilo, ko sem predstavil družino. Najbolj mi je bilo všeč, ko smo plesali«. (Ognjen, 4. razred)

»Ta prireditev je bila zelo dobra. Všeč mi je bilo, saj sem spoznal, kako so stari starši preživljali svoja mlada leta z glasbo in plesom. Takih nastopov bi morali imeti več«. (Jaka, 4. razred)

»Ta dan je bil nepredstavljen, najbolj mi je bilo všeč, ko sem raziskovala kako je bilo v starih časih. Ko so stari starši in starši vstopili v dvorano, me je postalo malo strah, saj sem bila malo vznemirjena«. (Anuša, 4. razred)

»Najbolj mi je bilo všeč, ko smo naredili kačo in skupaj s starimi starši zaplesali račke in macareno«. (Kristina, 4. razred)

»Bilo je lepo, zabavno in zanimivo. Še najbolj všeč mi je bilo, ko smo se na koncu združili in šli ven«. (Ana Vida Ostan, 4. razred)

»Zelo mi je bilo všeč, ko smo dogodek preživljali s starimi starši. Izvedli smo tudi veliko o starih plesih, igrah in dogodkih nekoč«. (Naja, 4. razred)
»Zelo mi je bilo všeč, ko je govorila gospa Ruža o diskotu in o starih plesih«. (Bendeguz Garay, 4. razred)
»Ko so naši stari starši vstopili v šolo, se mi je zdelo zabavno, ker smo jim pokazali kaj smo se do sedaj naučili. Všeč mi je bilo, ker so nas zbrano poslušali in fotografirali«. (Erika, 4. razred)
»Na prireditvi je bilo zelo lepo. Najbolj mi je bilo všeč, da smo lahko vsi skupaj zaplesali in si polepšali dan. Prireditev je bila prelepa. Zahvaljujem se starim staršem za prijeten obisk«. (Angela, 4. razred)

Iz akcije, ki je bila izvedena na »buškem«, je razvidno, da si otroci želijo povezovanja različnih generacij.

Kamenčke na področju aktivnega in zdravega staranja lahko prispevamo vsi. Bi nekomu polepšal dan? Pridruži se vseslovenski akciji »Pokloni čas, polepšaj dan«! Obeležitev bo potekala na dan 1. oktobra, ko obeležujemo mednarodni dan starejših. Slednji sovпада z Nacionalnim mesecem skupnega branja, ki poteka od 8. septembra do 8. oktobra 2023 (<https://nmsb.pismen.si/>) in se zaključi s Tednom otroka®. Več o akciji na spletni <http://staranje.si/> in pod poglavjem koristne povezave.

ZAKLJUČEK

Pripravile: Andreja Mezinec, Monika Robnik Levart in Mojca Gabrijelčič Blenkuš; Nacionalni inštitut za javno zdravje

Kot je v publikaciji že omenjeno, SZO na podlagi pregleda številnih študij poudarja pomembno vlogo umetnosti in kulture pri preventivi in promociji zdravja in dobrega počutja ter obvladovanju in zdravljenju bolezni skozi vse življenje. Številni primeri dobrih praks tako v slovenskem/evropskem in širšem mednarodnem prostoru kažejo, da lahko s kulturnimi vsebinami, ki promovirajo zdravo življenje, spodbujamo različne ciljne skupine k skrbi za zdravje (duševno in fizično), z vključevanjem v kulturne dejavnosti pa krepimo zdrav življenjski slog, podpiramo socialno vključenost in socializacijo, pomagamo pri zmanjševanju stigem ter vključevanju marginaliziranih posameznikov tudi na slovenskih tleh.

Publikacija je podala le delček vsebine, pa vendar jasno nakaže, da so skupno povezovanje in sodelovanje, predaja informacij, iskanje ustreznih sinergij, prenos znanj na mlajše generacije z upoštevanjem kulturne dediščine, medsebojna podpora, pomembni, saj se na tak način tako starejšim odraslim kot mlajšim generacijam nameni večja pozornost tudi na področju zdravja, kulture in umetnosti.

SZO priporoča oblikovanje skupnih politik kulturnega, zdravstvenega, izobraževalnega in socialnega resorja. Z vidika dobrega počutja in duševnega zdravja nas vseh, s poudarkom na skrbi za otroke in mlade, ima področje zdravja, kulture in umetnosti velike potenciale in so le-ti vse bolj prepoznavni na ravni politike – od nacionalne do lokalne ravni. Zavedati se moramo, da če želimo pridobiti pozornost predstavnikov mlajših generacij, ki igrajo pomembno vlogo za našo prihodnost, jih moramo znati nasloviti na njim primeren način z ustrezno vključitvijo v pripravo aktivnosti.

V iskanje poti do zdravja in zadovoljstva s pomočjo kulture in umetnosti moramo tako posamezniki kot skupine vključevati/upoštevati številne dejavnosti, znanja in veščine saj so tako zdravje in zadovoljstvo kot kultura in umetnost kompleksni in neločljivi pojmi. So pa vsi skupaj lahko dobra motivacija za dolgo in polno življenje.

Predsednica Republike Slovenije, dr. Nataša Pirc Musar, je ob dnevu medgeneracijske solidarnosti pozvala domove za starejše in šole k sklenitvi sodelovanja, ki bi spodbujalo učence, da del prostega časa namenijo medgeneracijskemu branju. Izraža pa tudi podporo akciji »Pokloni čas, polepšaj dan«:

»Vsaka generacija ima svoj pomen, je enako potrebna in dragocena. Le vse generacije skupaj pa lahko prispevajo k napredku in dostojnemu življenju za vse. Zato si želim, da bi se spoštovanje in medsebojna pomoč med generacijami širila v vsa okolja, vsak dan v letu. Tudi skozi akcijo Nacionalnega inštituta za javno zdravje »Pokloni čas, polepšaj dan«, ki jo zaradi njenega humanega poslanstva vsekakor močno podpiram.

Medgeneracijsko branje je dragocena oblika druženja in najboljšo zdravilo proti osamljenosti in socialni izključenosti, tako mladih kot starejših. Na današnji pomemben dan zato pozivam vse domove starejših in osnovne ter srednje šole k sklenitvi sodelovanja, ki bi spodbujale učence, da del prostega časa namenijo medgeneracijskemu branju. Zavedati se moramo, da bodo starejši bolj zdravi, če bodo uresničene tudi njihove potrebe po druženju, socialnih stikih, kulturi, ustvarjalnosti.

Tudi staromrzništva bo manj, če se bomo mladi in starejši več družili in si predajali modrosti, znanje in druge veščine. Zato, veselo na delo.«

Več na naslednji spletni strani <https://www.predsednica-slo.si/sl/objave/vsaka-generacija-ima-svoj-pomen-je-enako-potrebna-in-dragocena/>.

PRILOGE

Koristne povezave

Nacionalni mesec skupnega branja

Od leta 2018 med 8. septembrom (mednarodnim dnevom pismenosti) in zadnjim dnem v Tednu otroka® v oktobru poteka akcija Nacionalni mesec skupnega branja (NMSB). Akcija povezuje številne ustanove s področja bralne kulture in razvoja bralne pismenosti, ki v Sloveniji že desetletja pripravljajo različne dejavnosti za otroke in mladino, za družine in za vse generacije. Cilj NMSB je dvigniti bralno kulturo in bralno pismenost vseh prebivalcev v Sloveniji, slovenskem zamejstvu in med Slovenci po svetu. Nacionalni mesec skupnega branja bo letos potekal od 8. septembra do 8. oktobra 2023. V času NMSB bo potekala tudi javna medijska in plakatno komunikacijska akcija Beremo skupaj (vodi jo Društvo Bralna značka Slovenije s partnerji), ki bo trajala od začetka kampanje do konca tekočega leta. Akcija podpira promocijo branja, ozavešča o pomenu branja, bralne pismenosti in bralne kulture za vse generacije¹⁹.

Zanimivi projekti in dogodki, ki jih pripravljamo v času NMSB, so objavljeni na strani <https://nmsb.pismen.si/>. Svoje dogodke lahko vse leto prijavite tudi vi!

Medgeneracijsko branje

Medgeneracijsko branje in pogovor o kakovostni knjigi, besedilu, pesmi, poveže različne generacije, da si med seboj izmenjujejo znanje, izkušnje, vtise in spomine. Je dragocena oblika spodbujanja sobivanja, druženja in plemenitenja medsebojnih vezi. Ob knjigi se lahko spletejo tudi dobra prijateljstva, ki presegajo meje organiziranega druženja. Slovenske splošne knjižnice in druge organizacije, ki se ukvarjajo s spodbujanjem branja, pripravljajo številne medgeneracijske bralne dejavnosti, ki poleg drugih starostnih skupin vključujejo tudi starejše, ter tudi dejavnosti, ki so namenjene le starejšim. Dejavnosti so brezplačne in se jim lahko priključi kdorkoli, potrebna je le želja po branju in pogovoru o prebranem²⁰.

Več o medgeneracijskem branju, možnih oblikah sodelovanja, nasvete za oblikovanje medgeneracijskih bralnih dejavnosti in priporočilne sezname knjig lahko najdete [na naslednji povezavi](#).

¹⁹ <https://nmsb.pismen.si/o-projektu/>

²⁰ <https://nmsb.pismen.si/medgeneracijsko-branje/>

Portal Družinske pismenosti:

Družinska pismenost se opredeljuje kot skupek različnih aktivnosti znotraj družine, je del bralne pismenosti (ta pa je nujen pogoj za delovanje človeka v družbi), ki vključuje medgeneracijsko branje na vseh področjih dejavnosti znotraj družine in na vseh področjih otrokovega razvoja [9]. Na portalu za družinsko pismenost najdete številne uporabne informacije in nasvete, kako vpeljevati več pismenosti v družinsko okolje.

Več na: [Medgeneracijsko branje - Družinska pismenost](#)

Kaj se skriva v branju? In kaj se z branjem odkriva?

Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje si med drugim prizadevamo, da bi bilo branje otroku del kakovostnega sodelovanja z otrokom od rojstva dalje, knjiga pa del otrokovega vsakdanjega okolja v družini, zdravstveni ustanovi, v vrtcu in drugod.

Več [na naslednji povezavi](#).

Spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in odgovornosti

Evropska komisija je konec januarja 2021 predstavila t.i. Zeleno knjigo o staranju: Spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in odgovornosti, ki predstavlja podlago za začetek široke politične razprave o izzivih in priložnostih starajoče se evropske družbe. S strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je Ministrstvo za zdravje prejelo zaprosilo za pregled in odziv na ta dokument.

Članice skupine JZvMSP (Javno zdravje v medsektorskih politikah) na področju staranja, Andreja Mezinec, Monika Robnik Levart in Mojca Gabrijelčič Blenkuš, so pripravile odziv na izpostavljena vprašanja prejeta s strani Ministrstva za zdravje.

Do odziva lahko dostopate [na naslednji povezavi](#).

Ostale informacije

Vseslovenska akcija Pokloni čas, polepšaj dan

Pripravili: Andreja Mezinec in Monika Robnik

Ideja o akciji se je porodila v skupini Javno zdravje v medsektorskih politikah na teme staranja, z željo, da bi aktivnosti v Sloveniji letos poenotili. Znotraj NIJZ poleg navedene skupine aktivnost trenutno podpirajo tako programa Slovenska mreža Zdravih šol in Zdravje v vrtcu program Zdrava mesta (Zlatko Zimet) kot tudi patronažno varstvo. Aktivnosti so se pridružili tudi [Ministrstvo za zdravje](#), [Ministrstvo za solidarno prihodnost](#), [Ministrstvo za kulturo](#), [Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje](#), [Javna agencija za knjigo RS](#), [Mestna knjižnica Kranj](#), [Andragoški center Slovenije](#), [Slovenska sekcija IBBY](#), [Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS](#), [Združenje splošnih knjižnic](#), [Zveza društev upokoencev Slovenije](#) in drugi. Veseli smo, da tudi drugi sektorji prepoznavajo problematike, s katerimi se srečujejo starejši, kot pomembne izzive za celotno družbo.

Vseslovenska akcija je potekala z dvema mejnikoma. **29. aprila 2023** ob evropskem dnevu medgeneracijske solidarnosti, smo simbolično napovedali aktivnosti, ki so se izvajale **1. oktobra 2023**, ko praznujemo mednarodni dan starejših. Slednji sovpada z *Nacionalnim mesecem skupnega branja*, ki poteka od 8. septembra do 8. oktobra 2023 (<https://nmsb.pismen.si/>) in se zaključí s *Tednom otroka*[®].

Sodelujoči v akciji si želimo, da aktivnost ne bi bila enkratni dogodek. Poudarek dajemo na:

1. **Medsektorskem povezovanju v posamezni lokalni skupnosti;** želimo si povezovanja in sodelovanja vrtcev, šol, knjižnic, muzejev, domov za starejše občane, dnevnihi centrov za starejše, medgeneracijskih centrov, zdravstvenih ustanov, vključno z izvajalkami vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov, izvajalcev izobraževanja odraslih, društev (kot so npr. Karitas, Rdeči križ, društva upokoencev, Univerz za tretje življenjsko obdobje in ostali deležniki, s katerimi menimo, da bi aktivnost »Pokloni čas, polepšaj dan« dosegla najboljši učinek).
2. **Medgeneracijsko sodelovanje, povezovanje različnih generacij;** želimo si približati tudi tistim, ki so sami in osamljeni. Morda je ena izmed aktivnosti priprava sporočila, ki jih lahko patronažne sestre, prostovoljci, prenesejo v njihove domove, jih povabijo v bližnjo šolo, knjižnico ali dvorano lokalne skupnosti na družabne oziroma kulturne dogodke.

3. **Kulturni pridih v katerem je v ospredju knjiga;** želimo si izpostaviti dejavnosti kot so npr. branje knjige ali posameznih odlomkov starejšim in obratno, pripovedovanje zgodb, morda priprava literarnega ali likovnega dogodka dela s povabilom k predstavitvi ipd.).

Literatura blagodejno vpliva na naše zdravje

Raziskave kažejo, da branje literature blagodejno vpliva na naše zdravje, širi in bistri um, izboljšuje našo socialno kognicijo in sposobnost sočutja z drugimi. Branje je koristno za duševno in socialno zdravje, ne glede na to, ali beremo sami ali z drugimi, ljudje najdemo povezavo in pomen med prebranimi stranmi, s tem pa krepimo svoje duševno zdravje. V zadnjem obdobju raziskovalci vse več časa posvečajo tudi raziskavam uporabe literarne umetnosti v podporo duševnemu zdravju na klinikah, v šolah in skupnostih po svetu²¹.

Medgeneracijsko branje pomembno vpliva tako na mlajše kot na starejše bralce. Skupno kakovostno preživljanja prostega časa, skupno branje, pogovor o prebranem vzpodbuja bralno pismenost in bralno kulturo. Prispeva k bralni motivaciji (vseh generacij), pogloblja medsebojne odnose med generacijami ter izboljšuje tudi življenjski slog prebivalcev.

Z izbrano aktivnostjo, poleg že zgoraj omenjenega, spodbujamo h krepitvi socialnih veščin, prostovoljstvu, branju, strpnosti, ustvarjalnosti, razbijanju stereotipov, humanosti, druženju, preprečevanju nekemičnih zasvojenosti.

²¹ Bavishi, A., Slade, M. D., & Levy, B. R. (2016). A chapter a day: Association of book reading with longevity. *Social Science & Medicine*, 164, 44-48.

Vsaka generacija ima svoj pomen, je enako potrebna in dragocena

Pripravili: Andreja Mezinec in Monika Robnik; Nacionalni inštitut za javno zdravje

Predsednica Republike Slovenije, Nataša Pirc Musar, je ob dnevu medgeneracijske solidarnosti pozvala domove za starejše in šole k sklenitvi sodelovanja, ki bi spodbujalo učence, da del prostega časa namenijo medgeneracijskemu branju. Izraža pa tudi podporo akciji »Pokloni čas, polepšaj dan«.

Na spletni strani so zapisali: »Vsaka generacija ima svoj pomen, je enako potrebna in dragocena. Le vse generacije skupaj pa lahko prispevajo k napredku in dostojnemu življenju za vse. Zato si želim, da bi se spoštovanje in medsebojna pomoč med generacijami širila v vsa okolja, vsak dan v letu. Tudi skozi akcijo Nacionalnega inštituta za javno zdravje »Pokloni čas, polepšaj dan«, ki jo zaradi njenega humanega poslanstva vsekakor močno podpiram.

Medgeneracijsko branje je dragocena oblika druženja in najboljše zdravilo proti osamljenosti in socialni izključenosti tako mladih kot starejših. Na današnji pomemben dan zato pozivam vse domove starejših in osnovne ter srednje šole k sklenitvi sodelovanja, ki bi spodbujale učence, da del prostega časa namenijo medgeneracijskemu branju. Zavedati se moramo, da bodo starejši bolj zdravi, če bodo uresničene tudi njihove potrebe po druženju, socialnih stikih, kulturi, ustvarjalnosti.

Tudi staromrzništva bo manj, če se bomo mladi in starejši več družili in si predajali modrosti, znanje in druge veščine. Zato, veselo na delo«²².

²² <https://www.predsednica-slo.si/sl/objave/vsaka-generacija-ima-svoj-pomen-je-enako-potrebna-in-dragocena/>.

Seznam slik

Slika 1: Bi knjigo na biciklu? Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. Fotografija: Boštjan Pucelj.....	11
Slika 2: Literarni sprehod po Novem mestu. Fotografija: Boštjan Pucelj.....	12
Slika 3: Trdinov literarni pohod (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).....	13
Slika 4: Uporaba bralnikov v Domu starejših občanov Novo mesto (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).....	14
Slika 5: Digitalni torek (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).....	14
Slika 6: Izmenjava sadik (arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto).....	14
Slika 7: Portal nacionalnega meseca skupnega branja	17
Slika 8: Javna medijska komunikacija akcije Beremo skupaj	18
Slika 9: Predstavitev akcije na 1. nacionalni konferenci javnega zdravja. Fotografija: arhiv NIJZ	25
Slika 10: OŠ Bovec, akcija »Pokloni čas, polepšaj dan s pridihom plesa«. Fotografija: Arhiv NIJZ Nova Gorica, 2023.	26
Slika 11: Okrogla miza, pogledi mlajše in starejše generacije. Fotografija: Arhiv Posoški razvojni center, OE Ljudska univerza, 2023.....	27